

I lyst og død

Da franske kritikere og senere instruktører i 50'erne begyndte at reevaluere det der dengang i almindelighed blev opfattet som amerikanske genre-instruktører som Alfred Hitchcock, John Ford, Howard Hawks m.fl. var det et slag i ansigtet på den såkaldte gode smag, der som PH sagde, ofte er dårlig. I dét perspektiv kan man også læse Rikke Schubarts fortræffelige og velskrevne introduktion til horror- og splatterfilmen. For selv om konsensus i dag er bredere og få ville vove at afskrive genren som sådan, har den for en bredere offentlighed en aura af billig spekulation, af at være en marginal genre der dyrkes af en snævrere publikumsgruppe, mens det pæne mainstream-publikum holder sig langt væk.

Der er den samme befriende uimponerethed og entusiasme i Rikke Schubarts fremstilling som hos de franske ny-bølge-kritikere. Der gæes grundigt til værks i bestemmelse af genren, dens historie og udvikling, typologi og temakredse. I et friskt sprog leveres der fint overblik med sans for de store linjer, men også med indimellem tvivlsomme vurderinger af filmene som film og med et overraskende konventionelt eksem-

plmateriale i film, der i dag i bred almindelighed respekteres som klassikere, som f.eks. James Whales *Frankenstein* (31) og Rouben Mamoulians *Dr. Jekyll og Mr. Hyde* (32), foruden film af Hitchcock, Polanski, Ridley Scott, Werner Herzog, Michael Powell, Stanley Kubrick m.fl. Men det siger måske noget om hvor meget junk der findes i genren, hvor f.eks. Hershell Gordon Lewis og hans *Blood Feast* samt *Friday the 13th*- og *Nightmare on Elm Street*-serierne ikke bliver bedre af at komme med i denne bogs perspektiv.

Bogens vægtigste afsnit er de indledende, hvor genrens historie i kortform oprulles og lystoplevelsen frugtbart karakteriseres i en skelnen mellem den rituelle og ikke-rituelle brug af fiktionen. Horror-filmen og -litteraturen hører oplagt til de rituelle fornøjelser med en forventningsramme og et sæt spilleregler, som teksten/filmen så forholder sig til og varierer. Ikke overraskende skal også Freud med, for i gyset kommer det fortrængte frem, der ubevidste ses i øjnene.

Resten af bogen er en ræsonnabel gennemgang i en inddeling af undergenerer som det dæmoniske, det videnskabelige, det psykologiske og det fysiske gys. Rikke Schubart går ikke ind på en kvalitativ og æstetisk vurdering, så selv med denne bogs ballast kan anmelderen mangle en

begrundelse for hvorfor nogle gysere fungerer bedre end andre, ja hvorfor en gysere han finder latterlig af andre kan opleves som sandt skræmmende – og omvendt. I virkeligheden skulle man måske modificere bogens motto om at »Enhver kultur har fortjent de monstre, den får...«, måske er monstre meget mere personlige, bundet lige så meget til den individuelle psyke og erfaring, som til den kollektive. Og hvis man vil fastholde monster-samfunds-sammenhængen som også bogen gør når den forbinde hele genrens fødsel med den rationalistiske Oplysningstids undertrykkelse af følelser og fantasi, så kunne man spørge om hvad det mon er, der bevirker at netop denne genre her i denne postmoderne højteknologiske tid, hvor det synes som er der mere frit løb for udlevelse af flere fantasier end nogensinde før i historien, står så markant. Mens andre tiders store gener i dag kun er historie.

Dan Nissen

Rikke Schubart: *I lyst og død*. Borgens forlag 1993. 248 kr.

Kultfilm

Efter udgivelsen af bogen *David Lynch i vore øjne* (Frydenlund, 1991) er Anne Jerslev nu aktuel med en ny bog *Kultfilm & filmkultur*. Kult er efterhånden en betegnelse, der påhæftes snart sagt hvilket som helst kulturprodukt, som regel i et kalkuleret forsøg på at få en eller anden form for målgruppe i tale. Anne Jerslev skynder sig da også at påpege, at begrebet ikke kan afgrænses, og derfor ikke defineres, men kaster sig ikke desto mindre ud i en slags definition af tre hovedformer for kultfilm (s. 22), der omfatter alt fra *Sternwoodmysteriet* til *Motorsavmasakren*. To af kategorierne dækker

»...movies are so rarely great art, that if we cannot appreciate great trash, we have very little reason to be interested in them.« (Pauline Kael)

meget brede definitioner, den ene går på de historiske film (til eksempel den af Umberto Eco kanoniserede *Casablanca*), den anden dækker den nutidige, kommercielle kult (*Betty Blue*, *Blade Runner* etc.). Endelig er der midnatsfilmen, der i hvert fald dækker nogle af de generer kultfilm-purister regner for reel kult: b- og især c-film, educationals, trash, (s)exploitation, horror, turkeys, gore, og utallige subgenerer såsom mondo-film, beach party-film og LSD-film. Det er som regel uafhængige lavbudgetsproduktioner, hvor resultaterne måske ikke altid står mål med ambitionerne, men som alligevel har høj

underholdningsværdi; om ikke andet så i kraft af alt det, de netop ikke formår. Disse film ligger langt fra den konforme og politisk korrekte mainstreamfilm, og udgør snarere et frodigt reservat for subversionen, grimheden og smagløsheden. Filmene opleves som regel i en eller anden form for subkultur, hvor man både kan føle sig anderledes og være del af en gruppe af ligesindede, det være sig i biograferne eller hjemme foran videoen. Denne religions ypperstepræster er folk som Roger Corman, Ed Wood, Russ Meyer og John Waters, og dens templer er drive-in biograferne. Der findes rige-

ligt med gode bøger og tidsskrifter på området, men endnu ikke på dansk, og heller ikke Anne Jerslevs bog bringer os meget videre på det felt. Forfatteren kan naturligvis definere begrebet så bredt hun vil, men skal der lægges så stor vægt på publikums modtagelse af og reaktion på filmene i visningssituationen, som tilfældet er, så må bogens tema i sagens natur blive udvandet. Selv Hollywood er med når det gælder om at spille indforstået ping-pong med publikum, men det gør da ikke film som *The Player* og *Last Action Hero* til kultfilm? Man kommer hurtigt til at snakke filmselskabernes reklamefolk efter munden på den vis; prædikatet hives jo frem uanset om det er lanceringen af en revival som *Sternwoodmysteriet* eller et *directors cut* af *Blade Runner*, det drejer sig om. Det er rigtignok publikums reaktioner og adfærd, der er bestemmende for om en film er kult eller ej, men det stikker altså dybere end at kunne replikskiftene udenad. Her er *The Rocky Horror Picture Show* (75) et naturligt fikspunkt, og filmen vies et helt kapitel, der skal eksemplificere Anne Jerslevs tese, »at værket ikke bestemmer oplevelsen, men oplevelsen værket«. Analysen er ganske velanbragt i dette tilfælde, men gad vide hvad kultfilm-publikummet siger til at blive defineret som »instinktive semiotikere, der dekonstruerer filmens tid og fiktionens rum«? Denne akademisk analyserende vinkel står i skærende kontrast til kultpublikumets umiddelbare og humoristisk afvæbnende tilgang til filmene. Den semiotiske jargon (tegn, tegn og atter tegn) er sammen med den u håndgribelige definition af begrebet da også bogens største problem. Det er ganske enkelt svært at se hvad en film som Michael Curtiz' *Casablanca* (1942) skal i selskab med George Romeros nihilistiske *Zombie-trilogi* *Night of the Living Dead* (68), *Dawn of the Dead* (79) og *Day of the Dead* (85). Tager man de forskellige kapitler hver for sig, må det retfærdigvis tilføjes, at værkanalyserne indeholder mange gode observationer og interessante vinkler, men den overordnede linie, som bogens titel lægger op til, er immervæk svær at få øje på. Mest kød er der på diskussionerne om 'kitsch' og 'camp', førstnævnte med diskutabelt afsæt i *Casablanca*, sidstnævnte ud fra Mae Wests produktion. Citaterne fra Susan Sontags 'Notes on Camp' kom-

mer på paradoksalt vis til at kommentere Anne Jerslevs egen tekst. At tale om camp er at forråde camp, og behandler man camp for seriøst risikerer man selv at producere et meget inferiørt stykke camp, ifølge Sontag. At intellektualisere et campet fænomen som kultfilm er også at forråde og ufarliggøre det, og denne finkulturelle omklamring af populærkulturen bliver alt for nemt sin egen parodi; vé de sagesløse skoleelever, der må gå i clinch med sætninger som denne: »I modsætning til den absoluterende, identitetsmarkerende kollektive afgrænsning og selvafgrænsning, som kendetegnede subkulturen som den kulturelle moderniserings avantgardeform, har vi i den fuldbyrdede moderniserings epoke snarere at gøre med en svagt kontueret, fluktuerende mangfoldighed af kulturfragmenter« (s. 23, citeret fra Henrik Kaare Niensens artikel *Identitet i bevægelse*). Hører man til dem der læser en film fremfor blot at se den, er der masser af gods i Anne Jerslevs bog. Folk af anden observans må ty til de allerede eksisterende udenlandske værker, hvoraf flere figurerer i bogens omfangsrige litteraturliste.

Kim Foss

Anne Jerslev: *Kultfilm & filmkultur*. 176 s. illustreret. pris kr. 198,75.

**Husk at
forny
abonnementet
på
Kosmorama
- Danmarks
seriøse filmblad**

**Få et kombi-
abonnement til
Filmmuseet
&
Kosmorama,
prisen er kun 240,-
for hele året!**

**Almindelig
abonnementspris: 170,-.
Løssalg: 50,-.**

Herover. Fra 'Fredag den 13.' (80)

Kult, splat eller begge dele?

– Vi lader billederne stå et øjeblik...

Til venstre: 'Drømmebarnet' i filmen 'A Nightmare on Elm Street 5' (89). Til højre: Fra 'The Texas Chainsaw Massacre' (74). Herunder: Fra 'Casablanca' (42).

